

Bediüzzaman, Sultan Abdülhamid'e düşman mıydı?

Bediüzzaman, Sultan Abdülhamid'e düşman mıydı?

1. Mesele Şahsî Bir Husumet Değil, Sistematik Bir Algı Operasyonudur

Öncelikle şu hakikati çok net ortaya koymak gerekir: Sultan II. Abdülhamid ile Bediüzzaman Said Nursî'yi birbirine hasım gibi göstermek, tarihî bir gerçeği aydınlatma çabası değildir. Aksine, bu toprakların yetiştirdiği iki büyük İslam şahsiyetini çarpıştırarak müminlerin zihin dünyasını parçalamayı hedefleyen sinsi bir teşebbüstür.

Unutulmamalıdır ki her iki müstesna isim de yaşadıkları devirde aynı karanlık odakların; din, devlet ve maneviyat düşmanlarının ortak hedefi olmuştur. Dün Sultan Abdülhamid'i **"Kızıl Sultan"** iftirasıyla karalamaya çalışan zihniyet ile, Bediüzzaman'a **"mürteci"** ve **"vatan haini"** yaftası vurarak ona saldıran zihniyet aynı kaynaktan beslenmiştir. Dolayısıyla, bu iki abidevi şahsiyeti birbirine düşman göstermek, aslında aynı sarsılmaz cepheyi içeriden çökertme gayretinden başka bir şey değildir.

Bediüzzaman'ın Sultan II. Abdülhamid'e düşman olduğu iddiası, tarihi gerçeklerden tamamen kopuk, mesnetsiz bir iddiadır. Bediüzzaman, Sultan Abdülhamid'i sever, ona daima dua eder ve onu Osmanlı padişahları arasında İslam'a büyük hizmetler etmiş mühim bir zat olarak görür. Fakat bu derin muhabbet, onun bazı idarî zafiyetleri ve hataları açık yüreklilikle eleştirmesine mani olmamıştır.

Burada kaçırılmaması gereken çok ince ama hayati bir çizgi vardır: **Tenkit etmek başkadır, düşmanlık beslemek bambaşkadır.** Bediüzzaman'ın sergilediği duruş bir isyan veya husumet değil; tamamen din, millet ve devletin selameti namına yapılmış samimi bir uyarı, yapıcı bir nasihattir.

2. İstanbul'a Geliş Gayesi: Siyasi Bir Kavga Değil, Asırlık Bir Medeniyet Projesidir

Bediüzzaman'ın Payitaht'a ayak basmasındaki asıl gaye; asla Sultan'la çatışmak, saraya başkaldırmak veya siyasî bir kargaşanın fitilini ateşlemek olmamıştır. Onun yegâne derdi ve davası, **"Medresetüzzehra"** adını verdiği o muazzam eğitim projesini doğrudan Padişah'a arz edebilmektir.

Bu proje, sıradan bir mektep tasarısı değildir; akli müspet fen ilimleriyle, kalbi ise dinî ilimlerle aydınlatacak, iki kanatlı nesiller yetiştirecek devasa bir "İslam üniversitesi" idealidir.

Bediüzzaman; koskoca İslam âleminin koyu bir cehalet sarmalıyla, yıkıcı dinsizlik akımlarıyla,

bölücü ırkçılıkla ve derin bir fikrî çöküşle yüz yüze kaldığını çok net teşhis etmiştir. Bu amansız tarihi hastalıklara karşı masaya koyduğu yegâne reçete ise çatışma veya siyaset değil; ümmeti **ilim, iman ve marifet** temelleri üzerinde yeniden inşa etmektir.

3. Sultan’a Ulaşamaması Bir Husumetin Değil, Devrin Boğucu Şartlarının Neticesidir

O dönemde Payitaht’ın üzerine oldukça ağır bir evham ve baskı bulutu çökmüştür. Geniş ağılı bir hafiye teşkilatı, katı bir sansür, derin bir siyasi güvensizlik ve Yıldız Sarayı’nı adeta aşılmaz bir duvarla çeviren kilitli bir bürokrasi hâkimdir.

Yani Bediüzzaman İstanbul’a adım attığında; kapıların ardına kadar açık olduğu, her dileyenin Padişah’a kolayca arz-ı hâl edebildiği şeffaf bir zemin yoktur. Tam aksine, toplum derin bir korku sarmalı içinde suskunluğa itilmiş, aydınlar dahi sessizliğe bürünmüştür.

İşte böylesine nefes almanın bile zorlaştığı bir iklimde Bediüzzaman’ın Sultan’a ulaşamaması, onun Abdülhamid’e karşı bir düşmanlık beslediğinin delili olamaz. Bu durum, ancak **devrin idari şartlarının ne derece kapalı ve aşılmaz olduğunun** en açık ispatıdır. Nitekim onun bu cesur, gür sesli ve tavizsiz duruşu etraftaki menfaat odaklarını rahatsız etmiş; yüce maksadı anlaşılamadığı için haksızca sorgulanmış ve hatta “tımarhaneye” kapatılma bedelini bile ödemiştir.

4. Asıl Dert Osmanlı’yı Yıkma Değil, Uçurumun Kenarından Çekip Almadır

Bediüzzaman’ın hayat serencamına ve mücadelesine inşafı bakıldığında, onun asla “Osmanlı karşıtı” bir çizgide durmadığı gün gibi aşikârdır. O, bu koca devleti asırlar boyunca **İslam’ın şanlı bayraktarlığını yapmış mukaddes bir emanet** olarak görmüş; devletin zaafa düşmemesi ve o asırlık çınarın ayakta kalması için adeta çırpınarak ömrü boyunca bu yolda çareler aramıştır.

Onun Payitaht’a kadar uzanan zahmetli yolculuğunun yegâne gayesi; Osmanlı’yı adım adım çöküşe sürükleyen ölümcül hastalıkları doğru teşhis etmek ve acil şifa reçetesini devletin zirvesine sunmaktır. Ona göre, bu koca milleti içten içe kemiren asıl dertler; koyu bir **cehalet**, derin bir **manevi zaafiyet**, toplumu nefessiz bırakan **istibdat (baskı)**, kardeşliği zehirleyen **tefrika (ayrılık)** ve dış kaynaklı **fikrî buhranlardır**.

Dolayısıyla Bediüzzaman’ın o çalkantılı dönemdeki duruşu, hiçbir zaman devlete başkaldıran yıkıcı bir isyankâr tavrı olmamıştır. O; devleti yaralayan değil, kanayan yaralara merhem sürmeye çalışan şefkatli bir **“manevi tabip”**; tahrip edici değil, bütünüyle **ihya ve tedavi edici** bir onarıcıdır.

5. Meşrutiyet'i Savunması Dinsizlik İçin Değil, İslam'ın İzzeti İçindir

Bazıları Bediüzzaman'ın Meşrutiyet'i savunmasını yanlış anlamaktadır. O, Meşrutiyet'i başıboşluk, laubalilik veya dinsizleşme adına istememiştir. Tam tersine, Meşrutiyet'in İslamiyet'le kuvvet bulmasını, İslamiyet'in de Meşrutiyet'le daha rahat yaşanmasını istemiştir. Bediüzzaman'a göre milletin asıl kalbi hastalığı **din zayıflığıdır**. Bu sebeple onun gözünde "Hürriyet"; mutlak bir serbestiyet değil, ancak **Şeriatın terbiyesi ve rehberliği altında** olduğu sürece insanı ve toplumu diriltene, yücelten bir nimettir.

Onun uyarısı gayet açıktır: Eğer hürriyet, maneviyatın süzgecinden geçmez de sefahetin, israfın ve gayrimeşru zevklerin eline teslim edilirse; o kutsal nimet, toplumu çürüten bir felakete dönüşür. Velhasıl Bediüzzaman için Meşrutiyet; keyfi bir yönetime değil, İslam'ın izzetini ve adaleti esas alan meşru bir nizama duyulan özlemdir.

6. Bediüzzaman Fitne Çıkaran Değil, Fitneyi Söndüren Adamdır

Bediüzzaman'ın 31 Mart öncesindeki tavrına bakıldığında onun kitleleri kışkırtmadığı, aksine yatıştırdığı görülür. Büyük kalabalıklarda heyecan yükseldiğinde, halkın siyasete karışarak asayiş bozmasından endişe etmiş ve bu heyecanı teskin etmeye çalışmıştır.

O, Bayezid'den Ayasofya'ya, Ferah Tiyatrosu'ndan meydanlara kadar her yerde kitlelerin içine düşebileceği "siyasi galeyan" tehlikesini önceden sezmiş; bir akliselim sesi olarak halkı edebe, sükûnete ve devlete itaate davet etmiştir. Divan-ı Harb-i Örfi'de bizzat ifade ettiği gibi, o günkü müdahalesi olmasaydı bir "fırtına" kaçınılmazdı. Yani Bediüzzaman, yangını çıkaran değil, alevlerin büyümesini engelleyen bir manevi itfaiyeci rolü üstlenmiştir.

Onun Sultan Abdülhamid'e karşı duruşu, bir yıkım değil, aksine "adalet ve marifetle yönetilen bir devlette birleşme" çağrısıdır. Doğu'daki aşiretlere ve İstanbul'daki işçilere yaptığı çağrılarda kullandığı şu ifadeler, onun sadakat ve birlik anlayışının en somut kanıtıdır:

"Kaç defa büyük içtimalarda, heyecanları hissettim. Korktum ki, avam-ı nâs siyasete karışmakla asayiş ihlâl etsinler... Bayezid'de talebenin içtimasında ve Ayasofya mevlidinde ve Ferah Tiyatrosu'ndaki heyecana yetiştim. Bir derece heyecanı teskin ettim. Yoksa bir fırtına daha olacaktı." *Divan-ı Harb-i Örfi, Altıncı Cinayet.*

Bediüzzaman, Doğu'daki aşiretleri ve İstanbul'daki işçi ve hamalları, ortalığı karıştırmak için kullanmaya çalışanlara karşı; **"Kürdistan, ulemâ ve meşâyih ve rûesâ ve efrâdına Meşrûtiyet'e dair telkinatıdır."** başlıklı yazısında, Sultan Abdülhamid için şöyle diyor:

“Şimdi de Padişah yine size imamdır, iktida ediniz ki, O ömr-ü ebedîye mazhar olan ma’rifet ve adaleti ile milletini idare edecek.”

“Elhasıl: Efendimiz (Sultan Abdülhamid) o kadar haşmetli ağalık kürkünü milletine bağışladı. Siz de o eski ve köhneleşmiş ağalık abasını bir hulle-i adalete tebdil ediniz!..”

Asar- Bediyye, nutuk-6: Kürdistan ülema ve meşayih ve rüesa ve efradına meşrutiyete dair telkinatdır, s. 457.

Başka bir nutkundan bir tavsiyesi:

“Türkler, bizim aklımız... Biz de onların kuvveti... Mecmuumuz bir iyi insan oluruz. Hodserane yapmayacağız (kafamıza göre hareket etmeyeceğiz). Bu azmimizle başka unsurlara ders-i ibret vereceğiz. İyi evlad böyle olur. Hem de istibdad zamanında bir batman itaât etmişsek, şimdi on batman itaât ve ittihad lâzımdır.”

Nutuk-3: İstanbul’da bulunan Kürdlere edilen telkinat, s. 452.

7. Sultan Abdülhamid Hakkındaki Dili Hürmet ve İtaat Dilidir

Bediüzzaman’ın Sultan Abdülhamid hakkında kullandığı ifadeler, düşmanlık dili değildir. O, Doğu’daki âlimlere, şeyhlere, reisler ve halka hitap ederken Sultan için “Padişah yine size imamdır” manasında ifadeler kullanmış, millete itaat ve ittihad tavsiye etmiştir. Hatta “iyi evlat böyle olur” diyerek Müslüman unsurların Osmanlı bünyesinde birlik içinde kalmasını istemiştir.

Eğer Bediüzzaman gerçekten Abdülhamid düşmanı olsaydı, millete böyle bir itaat ve birlik tavsiyesinde bulunmazdı. Onun bu çağrılarını, Sultan’ın şahsına karşı duyduğu derin hürmetin ve Osmanlı Devleti’nin ayakta kalmasına verdiği tarihsel önemin bir yansımasıdır.

8. Sultan’a Yaptığı İkazlar Düşmanlık Değil, Âlimane Nasihattir

Bediüzzaman’ın Sultan’a yönelik bazı sert görünen sözleri vardır; fakat bunlar düşmanlık değil, nasihattir. Bir âlim bazen sevdiği bir makama da hakikati açık söyler. Bediüzzaman, Sultan’a etrafındaki zalim ve menfaatçi paşaları uzaklaştırmasını, Yıldız Sarayı’nı ilim ve irfan merkezi haline getirmesini, milletin cehaletini ve din zayıflığını tedavi edecek adımlar

atmasını tavsiye etmiştir. Bu sözlerin ruhunda hakaret değil, hilafet makamının daha parlak, daha adil ve daha faydalı hale gelmesi arzusu vardır.

“Hilafete dair bir rüyadır. Âlem-i mânâda padişahı gördüm. Dedim: “Sen zekat-ül
ömrü Ömer-i Sâni’nin (Emevi Halifesi, Ömer Bin Abdülaziz) **mesleğinde sarfet!..**
Tâ ki, meşrutiyet riyasetine lâzım ve biâtın mânâsı olan teveccüh-ü
umumiye kazanasın.” (...) “O dedi: **Nasıl yapacağım? ...**”

Makale-12: Dağ meyvesi acı da olsa devadır, s. 514.

9. En Tehlikeli Anda Dahi “Vefa” ve “Hakikat”: Divan-ı Harb-i Örfî Duruşu

Bediüzzaman’ın Sultan Abdülhamid’e duyduğu muhabbetin ve hürmetin en somut ispatı, onun Divan-ı Harb-i Örfî mahkemesindeki o sarsılmaz duruşudur. 31 Mart hadisesinin ardından, herkesin korkudan tir tir titrediği, dönemin rüzgârına göre yön değiştirdiği ve kendi hatalarını gizlemek için Sultan Abdülhamid’i günah keçisi ilan ettiği o “karanlık dönemde”, Bediüzzaman kimseden beklenmeyen bir tavır sergilemiştir.

Herkesin Sultan’a taş atarak kendini kurtarmaya çalıştığı o konjonktürde, o, “**modaya uyup**” hakikati ayaklar altına almamış; aksine, adaletsiz suçlamalara karşı bir kalkan olmuştur. Bediüzzaman, sadece Sultan’ı savunmakla kalmamış; yeni gelen idarenin, eskisinden çok daha ağır ve şiddetli bir “istibdat” (baskı) rejimi kurduğunu yüzlerine haykırmıştır.

Onun şu tarihî tespiti, o günün şartlarında bir cesaret abidesidir:

“Şedid bir istibdad ve tahakküm, cehalet cihetiyle şimdi hükümfermadır. Güya istibdad ve hafiyelik tenasüh etmiş (beden değiştirmiş). Ve maksad da Sultan Abdülhamid’den istirdad-ı hürriyet (hürriyeti almak) değilmiş. Belki hafif ve az istibdadı, şiddetli ve kesretli yapmakmış!..” Bediüzzaman, Divan-ı Harb-i Örfî, On Birinci Sual.

10. Sultan’ı “Şefkatli Padişah” ve “Halife-i Peygamber” Olarak Görmüştür

Bediüzzaman’ın Sultan Abdülhamid’e bakışını bir “husumet” zemnine çekmeye çalışmak, onun yazdıklarını ve yaşadıklarını tamamen cehaletle örtmektir. Bediüzzaman, Sultan’ın

Meşrutiyet'i kansız bir şekilde kabullenişini, onun milletine duyduğu derin şefkatin ve merhametin bir nişanesi olarak görmüş; ona daima "Halife-i Peygamber" unvanına yakışır bir hürmet ve tazim diliyle hitap etmiştir.

Bediüzzaman'ın nazarında Sultan Abdülhamid, herhangi bir siyasi figür ya da basit bir yönetici değil; İslam ümmetinin başında bulunan, hataları olsa dahi makamının kutsiyeti sebebiyle hürmete layık bir "Halife-i Müslimin"dir.

Bu noktada, tarihe not düşülmesi gereken hakikat şudur: Bir âlime göre sadakat, dalkavukluk değildir. Gerçek sadakat; sevilen bir makama karşı dilsiz kalmak değil, o makamın izzetini korumak adına hakikati açık yüreklilikle haykırmaktır. Bediüzzaman, Sultan'a karşı hiçbir zaman hakaret etmemiş, hiçbir isyan hareketinin içinde yer almamış, devleti yıkacak bir faaliyetin destekçisi olmamıştır. Onun tüm "ikazları", sadece Hilafet makamının daha parlak, daha adil ve İslamiyet'e daha yaraşır bir konuma yükselmesi içindir.

Netice itibarıyla Bediüzzaman; Sultan Abdülhamid'in şahsına değil, İslam'ın izzetini temsil eden makama karşı her zaman yapıcı, şefkatli ve birleştirici bir duruş sergilemiştir. Onun mücadelesi; devleti yıkmak değil, o "asırlık çınarı" hastalıklardan arındırarak ebediyen yaşatmaktır.

11. Abdülhamid'in İstibdadını Şahsî Zulüm Değil, Şartların Mecburiyeti Olarak Görmüştür

Bediüzzaman, Sultan Abdülhamid dönemindeki istibdadı tamamen şahsî bir zulüm gibi değerlendirmez. Onun, devrin karışık şartları, iç ve dış tehditler, fesatçı telkinler ve siyasi baskılar içinde bazı tedbirlere mecbur kaldığını ifade eder. Elbette Bediüzzaman istibdadı tasvip etmez; fakat bütün faturayı Sultan'ın şahsına kesmeyi de adil bulmaz. Bu da onun meseleye kinle değil, insafla baktığını gösterir.

Onun için Sultan, ateş çemberindeki bir geminin dümeninde, hem içerdeki fesatçı odaklarla hem de dışarıdaki emperyalist güçlerle boğuşan bir kaptandır. Bazı sert tedbirlerin bu "mecburiyetler silsilesi" içinde doğduğunu teşhis etmek, Bediüzzaman'ın meseleye kinle değil, **tam bir insaf ve hakkaniyet ölçüsüyle** baktığını gösterir.

Bediüzzaman, Sultan Abdülhamid için "Halife-i Peygamber" manasına gelen hürmetli ifadeler kullanmıştır. Onun Meşrutiyet'i kansız kabul etmesini bir şefkat eseri olarak görmüştür. Hatta Abdülhamid'in dış düşmanlara karşı gösterdiği siyasî dehayı, İslam âlemindeki hilafet makamını temsil edişini ve Müslümanları koruma gayretini takdir etmiştir. Böyle bir zat için "Bediüzzaman Abdülhamid düşmanıydı" demek, hem tarihi bilmemek hem de insafsızlık etmektir.

12. İttihatçılara Karşı Tavrı Daha Serttir

Bediüzzaman, Abdülhamid dönemindeki istibdadı "mecburî, cüz'î ve hafif" görürken, daha

sonra gelen İttihatçı baskıyı çok daha şiddetli ve küllî bir istibdat olarak değerlendirmiştir. Bu çok önemlidir. Eğer Bediüzzaman gerçekten Abdülhamid düşmanı olsaydı, onun yerine gelenleri alkışlaması gerekirdi. Fakat tam aksine, hürriyet adına gelip daha ağır bir baskı kuranları da açıkça ikaz etmiştir.

Bu durum, Bediüzzaman'ın "muhaletinin" şahsa değil, adaletsizliğe olduğunun en somut delilidir. Eğer o, iddia edildiği gibi bir "Abdülhamid düşmanı" olsaydı; Sultan'ı deviren ve hürriyet vaadiyle iktidara gelen İttihatçıları alkışlaması ve desteklemesi gerekirdi. Oysa o, hürriyet kisvesi altında halka çok daha ağır bir baskı rejimini reva gören bu zihniyeti daha sert bir dille ikaz etmiştir. Bu tutarlı duruş, onun siyasi ajandasının olmadığını, tek derdinin hak ve adalet olduğunu ortaya koyan en açık tarihsel şahittir.

13. Tarihi Hakikatler Karşısında İftiraların Çöküşü

Bediüzzaman hakkında son yüzyılda üretilen bazı mesnetsiz iddialar, tarihî gerçeklerin süzgecinden geçemeyecek kadar zayıftır.

- **"Yıldız Sarayı'nı medrese yapacağım dedi" iddiası:** Bu söylem, hiçbir güvenilir kaynağa dayanmayan, tamamen popülist ve çarpıtılmış bir kurgudur.
- **"Tahttan indirilme fetvasını imzaladı" iddiası:** Bu, aklen ve hukuken mümkün olmayan bir iftiradır. Bediüzzaman'ın o dönemde böyle bir resmî yetkisi veya devlet mekanizması içinde bir konumu yoktur. O, sadece bir "hakikat eri" ve bağımsız bir âlimdir.
- **"Yaşasın zalimler için cehennem" sözü:** Bu meşhur vecize, Sultan Abdülhamid'e değil; hürriyeti bir baskı aracı olarak kullanan, zulmü meşrulaştıran ve adaleti katleden "darbeci zihniyete" karşı haykırılmış bir tepkidir.

Bu iftiralar, Bediüzzaman ile Sultan Abdülhamid'i birbirine düşman göstermeyi hedefleyen **"kurgulanmış tarih"** çabalarının birer ürünüdür. Oysa hakikat, her iki şahsiyetin de aynı değerler için mücadele ettiğini ve birbirlerine karşı hürmet eksenli bir duruş sergilediklerini göstermektedir. Tarih, hakikati arayanlar için açıktır; yeter ki niyet, çatıştırmak değil, anlamak olsun.

14. Netice: Aralarında Düşmanlık Değil, Üslup Farkı Vardır

Sonuç olarak Sultan Abdülhamid ile Bediüzzaman Said Nursî aynı davanın iki farklı mizaca sahip hizmetkâridir. Biri devletin başında, büyük siyasi fırtınalar içinde İslam ümmetini ayakta tutmaya çalışmıştır. Diğeri ilim, iman, marifet ve hürriyet ekseninde milletin hastalıklarına çare aramıştır.

Tarihsel süreci ve belgeleriyle önümüze serdiğimiz bu hakikatler ışığında netice şudur: Sultan II. Abdülhamid ile Bediüzzaman Said Nursî, birbirine düşman değil; aynı kutlu davanın iki farklı veçhesinde, kendi devirlerine düşen sorumluluğu yerine getiren iki abidevi şahsiyettir.

Biri, yıkılmak üzere olan bir devlet gemisinin dümeninde, siyasi fırtınalara göğüs gererek ümmeti ayakta tutmaya çalışan bir “Sultan”; diğeri ise, toplumun zihin ve kalp haritasını ilim, iman ve marifetle yeniden inşa etmeye çalışan bir “müceddid”dir.

Aralarında metot, üslup ve bakış açısı farkı bulunması gayet tabidir; zira devletin siyasi ağırlığı ile bir âlimin hakikat arayışındaki tavrı farklı saiklerle şekillenir. Ancak bu fark, kesinlikle bir “husumet” değildir. İkisini birbirine düşman gibi göstermek, tarihi hakikati aydınlatmak değil, bilakis İslam tarihinin hafızasını kendi içinde parçalayarak okumaktır.

Sonuç:

Bediüzzaman, Sultan Abdülhamid’e düşman değildir. O, Sultan’ı İslam’ın halifesi olarak görmüş; gerektiğinde ona hürmet etmiş, gerektiğinde de din ve millet namına açık nasihatlerde bulunmuştur. Sultan Abdülhamid de Bediüzzaman’ın nazarında İslam’a hizmet etmiş şefkatli bir padişahdır.

Bu iki büyük ismi karşı karşıya getirmeye çalışmak, hakikati anlamak değil; Müslümanların ortak hafızasına sokulmuş **yapay bir ayrılık zehridir**. Tarih şahittir ki; bu iki isim İslam’ın izzetini yüceltme noktasında aynı paydada buluşmuştur. Hakikatin yolu, bu iki şahsiyeti çarpıştırmak değil, onların ortak gayesini bugünün idrakiyle yeniden anlamaktır.